

Úvod do štúdia a dejiny sociálnej práce
Košice 2019 Prof. Anton Fabian, editor

Otázky - Obsah

1. V ktorom storočí vznikla sociálna činnosť a v ktorom sociálna práca ako veda?
2. Interdisciplinárny charakter a pramene sociálnej práce
3. Čo je to filantropia ?
4. Čo je kalokagatía a jej dôsledky na spoločenský život?
5. Čo je to dlžne otroctvo: kde? kedy-storočie? Kto ho zrušil?
6. Päť citátov Ježiša z Nazaretu vo vzťahu k sociálnej činnosti
7. Čo znamená diakon, diakonia ? Kde a kedy - storočie ?
8. Matricularii
9. Cirkevné zbierky - Tertuliánova poznámka
10. Vysvetlite „sociálny charakter kultu“
11. Aký je rozdiel v chápaní hrdinstva medzi pohanstvom a kresťanstvom?
12. Ktorý katolícky biskup založil prvú nemocnicu podľa druhu chorôb? Kde? Kedy ?
13. Benediktíni - zakladateľ, krajina, storočie, hlavné myšlienky
14. Ján Almužník - zakladateľ, krajina, storočie, hlavné myšlienky
15. Prínos kresťanstva - porovnanie s pohanstvom
16. Františkáni - zakladateľ, krajina, storočie, hlavné myšlienky
17. Dominikáni - zakladateľ, krajina, storočie, hlavné myšlienky
18. Svätá Alžbeta, krajina, storočie, hlavné myšlienky
19. Eleemosineria apostolica
20. Cirkevné bratstvá a sedem skutkov milosrdenstva
21. Začiatky sociálnej činnosti na Slovensku
22. Štefan, uhorský kráľ
23. Protestanská reformácia - praví a falošní chudobní
24. Katolícka reformácia
25. Milosrdní bratia - zakladateľ, krajina, storočie, hlavné myšlienky
26. Piaristi - zakladateľ, krajina, storočie, hlavné myšlienky
27. Jezuiti - zakladateľ, krajina, storočie, hlavné myšlienky
28. Poor Law - Chudinský zákon
29. Vysvetliť industriálny kapitalizmus
30. Následky industriálnej civilizácie
31. Socialistická doktrína
32. Osvietenecký absolutizmus - Mária Terézia
33. Reformy Jozefa II.
34. Elisabeth Fry, krajina, storočie, hlavné myšlienky
35. Saleziáni - zakladateľ, krajina, storočie, hlavné myšlienky
36. Sieveking Amálie, krajina, storočie, hlavné myšlienky
37. Johan Wichern, krajina, storočie, hlavné myšlienky
38. Thomas Chalmers, krajina, storočie, hlavné myšlienky
39. Octavia Hill, krajina, storočie, hlavné myšlienky
40. Bismarckova reforma

1. V ktorom storočí vznikla sociálna činnosť a v ktorom sociálna práca ako veda?

Sociálna činnosť je od nepamäti (rodová solidarita). Vzťahy medzi ľuďmi žijúcimi v kmeňových skupinách boli osobné; pokiaľ sa niekto dostal do stavu núdze, všetci o tom vedeli, a pokiaľ mala byť poskytnutá pomoc, prišla bezprostredne a neformálne. Núdzny sa teda mohol spoľahnúť na svoju rodinu, alebo na príslušníkov svojho kmeňa.

Až neolitická revolúcia (cca pred 10.000 rokmi pred Kristom), čiže prechod k sústavnému pestovaniu poľných plodín a vznik mestských štátov, veľkých odosobnených komunít, vytvorili podmienky pre štátne zásahy do osudov ľudí, ktorí neboli schopní sa sami užiť, alebo žili v núdzi. Už v dávnom staroveku sú doložené príklady sociálneho zaopatrovania: penzie poskytované vyslúžilým vojakom (Babylon cca 3.000 pred Kristom), penzie sirotám po vojakoch alebo finančné dávky na nákup jedla osobám žijúcim pod úrovňou životného minima (Grécko cca 2.000 pred Kristom), bezplatné jedlo, voľné vstupné do divadiel poskytované mestskej chudobe, skupiny klientov vyživovaných boháčmi alebo inštitúcie podporných remeselníckych spolkov (Rím 500 pred Kristom – 400 po Kristovi) a podobne. Sociálnu pomoc poskytoval štátny úradník pridelujúci potrebné prostriedky.

Sociálna práca ako veda je iba sto rokov (okolo roku 1900 po Kr. vznikali prvé školy sociálnej práce) *Definícia sociálnej práce Medzinárodnou federáciou sociálnych pracovníkov*: Činnosť, ktorá predchádza alebo upravuje problémy jednotlivcov, skupín, komunít vznikajúce z potrieb jednotlivcov a spoločenských inštitúcií.

Definícia Asociácie vzdelávateľov v soc. práci v SR (1998): Sociálna práca je špecifická odborná činnosť, ktorá smeruje k zlepšovaniu vzájomného prispôsobovania sa jednotlivcov, rodín, skupín a sociálneho prostredia, v ktorom žijú a k rozvíjaniu sebaúcty a vlastnej zodpovednosti jednotlivcov s využitím zdrojov a schopností osôb a s využitím medziľudských vzťahov a zdrojov poskytovaných spoločnosťou. Je činnosťou v prospech klientov (jednotlivcov, rodín, skupín, komunít), ktorú môžeme charakterizovať pojmami „pomoc“, „podpora“ a „sprevádzanie“

2. Interdisciplinárny charakter a pramene sociálnej práce

Sociálna práca spolupracuje s inými vednými disciplínami a je na nich závislá. Pramene teoretického poznávania pre oblasť sociálnej práce môžeme teda hľadať predovšetkým v:

1. v spoločenských teóriách, filozofii, náboženstvách, právnych normách, ekonomických prácach - odkiaľ čerpá predovšetkým súčasná sociálna politika a sociálna legislatíva
2. v sociologických, psychologických a pedagogických teóriách, zaoberajúcich sa problémami rodiny, jednotlivca a spoločnosti
3. v prácach z oblasti medicíny, predovšetkým z oblasti sociálneho lekárstva

Na tieto tri veľké skupiny prác nadväzujú vlastné teoretické práce, čiže teoretické práce, zaoberajúce sa teóriou, metódami, dejinami, výskumom a pod. sociálnej práce.

Čo je to filantropia ?

Filantrop alebo filantropista (z [gréčtiny](#) filein - milovať, anthropos - človek) je ľudomil, [dobročinný](#) človek či priateľ ľudí. Filantrop sa angažuje vo filantropii alebo ide o niekoho, kto daruje čas, peniaze a hmotné statky na charitatívne účely (darcovstvo a dobrovoľníctvo). Označujú sa nimi najmä darcovia veľkých súm peňazí, ktorí majú významný vplyv na zlepšovanie kvality života vďaka svojmu dobrovoľníctvu. Filantropia je láska k ľuďom, založená na humánnom princípe.

Opačný názor zastávajú ľavicovo orientované politické strany (socialistické): *filantropia - ľudomilnosť*, je jeden z prostriedkov buržoázie, slúžiaci na maskovanie vykorisťovania a zároveň na oklamanie a odvádzanie vykorisťovaných od boja za triedne záujmy.

3. Čo je kalokagatía a jej dôsledky na spoločenský život?

Ideálom pre Grékov bol človek krásny a vznešený (muž vojak, hrdina, svalnatý, žena ako Venuša – vid' grécke sochárstvo). Ideál súladu telesnej a duševnej stránky človeka, kalokagathia, mal však svoj rub – telesné nedostatky v antickej spoločnosti vyvolávali odpor a pohrdanie. V Sparte boli všetky narodené deti úradne prehliadnuté radou starších. Deti ktoré vykazovali vadu alebo prílišnú slabosť, boli usmrtené takým spôsobom, že boli zhadzované z Tarpejskej skaly do rokliny Apothet v pohorí Tayget. Zvykom usmrcovať defektné deti bol udržiavaný vysoký fyzický štandard spartánskych občanov, ktorých celý život bol zameraný na vojnu.

V Aténach sa rozhodnutie o živote dieťaťa ponechávalo na otcovi. Vďaka tomu prežili niektorí postihnutí chlapci, ale žiadne dievča, pretože sa predpokladalo, že fyzicky hendikepovanú ženu by si nikto za manželku nevezal.

Gréci neboli prívetiví ani k nechceným deťom. Dieťa, ktoré rodičia odmietli vychovať, síce priamo nezabíjali, ale bolo bežné nechať ho zomrieť z nedostatku potravy a starostlivosti. Dieťa bolo odložené vonku v nádobe, ktorá sa stavala nakoniec jeho rakvou. V Aténach sa v hrnčiarskej štvrti nazývanej Kerameikos vyrábali špeciálne keramické nádoby, do ktorých sa nežiadúce deti vkladali. Odkladané boli aj nemanželské deti. Novorodencov odložených v nádobách si mohol ktokoľvek zobrať na výchovu. Z niektorých takto nájdených detí boli vychovaní otroci. Niektorých si zase osvojili bezdetní manželia.

Záver: chápanie dôstojnosti ľudskej osoby bolo úplne iné ako dnes. Teda aj chápanie základných ľudských práv bolo iné.

4. Čo je to dlžne otroctvo: kde? kedy-storočie? Kto ho zrušil?

Staroveké Grécko (3000 pred Kristom až po 146 pred Kristom). Otrokom neboli v starovekom Grécku pokladaní za osobu, ale za vec, za živý nástroj, za bytosť, ktorá nemá schopnosť uvažovať. Tieto predstavy nájdeme aj u popredných gréckych učencov, akými boli Platón či Aristoteles. Otroci boli často svojimi páni týraní a mučení. V Aténach existovalo pravidlo, že otrok nemá byť na súde vypočúvaný inak, než za stáleho mučenia, po ktorom nejednému z nich ostala pamiatka na celý život.

Podobne ako aj v iných starovekých národoch bolo i v gréckych štátoch nebezpečím pre slobodných občanov schudobnieť a upadnúť do dlžného otroctva. Preto boli prevádzané reformy zamerané na navrátenie slobody dlžným otrokom. K najznámejším patria reformy v Aténach, pri ktorých Solon zrušil všetky hypotekárne dlhy za ktoré ručil dlžník svojou slobodou. Zákonom bolo rodičom prikázané starať sa o svoje deti a súčasne bola stanovená povinnosť detí živiť starých rodičov.

5. Päť citátov Ježiša z Nazaretu vo vzťahu k sociálnej činnosti

Ježiš z Nazareta (Kristus – kresťania)

1. Podobenstvo o milosrdnom samaritánovi
 - Chod' a rob podobne (Lk 10, 25-37)
2. Podobenstvo o dlžníkovi (Mt 18, 21- 35)
 - a) odpustiť zo srdca
 - b) odpusť nám – ako i my odpúšťame
 - c) nechaj svoj dar na oltári
3. Čokoľvek ste urobili jednému z najmenších–mne ste to urobili (Mt 25, 31-46)
4. Milovať Boha bližneho ako seba samého (Mk 12, 28-34)
5. Boháč a Lazár (Lk 16, 19-31)
6. Nové prikázanie vám dávam
 - aby ste sa milovali navzájom
 - tak ako som ja miloval vás (Jn 13, 31-35)

6. Čo znamená diakon, diakonia ? Kde a kedy - storočie ?

Ide o prvé storočie, začiatky kresťanstva v Jeruzaleme. Slovo diakonia je grécke a znamená službu. Apoštoli sa od prvého dňa venovali starostlivosti o chudobných. Pokladali to za povinnosť patriacu k ich úradu. Ich prvou úlohou bolo hlásať vieru, ale keďže jeruzalemská Cirkev chytro rástla, pribrali si pomocníkov, sedem diakonov (Štefan).

Biskup sa staral o všetkých chudobných, takže nejestvovala nijaká súkromná charitatívna činnosť, ale organizovaná cirkevne. Keď sa daktorý veriaci dozvedel o prípade núdze, mal to oznámiť biskupovi a prípadne ponúknuť svoju pomoc. Biskup nemal predstierať, že dáva zo svojho, ale mal chudobnému povedať, komu sa má poďakovať za podporu. Preto keď čítame o starovekých kresťanoch, že svoje imanie „rozdali chudobným”, máme tomu obyčajne tak rozumieť, že ho odovzdali cirkevnej vrchnosti pre chudobných. Niektoré vdovy vypomáhali pri kostole alebo sa starali o chudobných. Na Východe ich nazývali diakonisami.

To čo je na Slovensku Charita, sa v Nemecku (v evanjelickom, luteránskom prostredí) volá Diakonia. V cirkevných službách dnes medzi siedmimi sviatosťami je aj sviatosť kňazstva, ktorá má tri stupne: diakon, kňaz, biskup. Po Druhom vatikánskom koncile (1962-1965) sa obnovil posvätný stav ženatých diakonov.

7. Matricularii

Núdzni, ktorých Cirkev pravidelne podporovala, sa volali „matricularii”, t.j. zapísaní do cirkevnej matriky chudobných. Často sa označovali menom „vdovy a siroty”, lebo tých bolo najviac, ale patrili tam aj iní, ako „nevládni starci,“ alebo osoby, ktoré prišli o majetok pri pohromách alebo pre náboženské prenasledovanie. Od Hypolita sa dozvedáme, že rímska cirkev okolo roku 190 mala presný zoznam svojich vyznavačov, ktorí boli odsúdení na Sardíniu na nútené práce a posielala im pravidelné podpory. V roku 251 mala rímska cirkev 1500 matrikových chudobných a pápež Kornel píše, že prostriedky vystačili pre všetkých.

V spise Didascalia sa odporúčalo umiestňovať siroty v kresťanských rodinách a naučiť ich nejaké remeslo. Neskoršie Apoštolské konštitúcie dávajú veľmi rozumné pravidlo pre starosť o núdzných: „Práceschopným obstaráť prácu a len tým, čo nemôžu pracovať, treba dávať podporu”.

8. Cirkevné zbierky - Tertuliánova poznámka

Mnohí sa pokúšali vypočítať, koľko potrebovala rímska cirkev ročne, aby vydržovala svojich 1500 matrikových chudobných a 500 duchovných. Potraviny boli v staroveku lacnejšie ako dnes, ale iné veci, najmä odev, boli drahšie. Rímska cirkev musela mať ročne k dispozícii vyše 100 tisíc dolárov, a to uprostred zúrivého prenasledovania. Napriek tomu veľké cirkevné obce ako Rím a Kartágo mali vždy prostriedky pomôcť iným cirkvám, ktoré boli v núdzi. Odkiaľ pochádzali tieto príjmy?

Predovšetkým z riadnych kostolných zbierok. Tertulián hovorí, že „každý dáva raz za mesiac alebo kedy chce a môže, lebo nik nie je nútený dávať“. Okrem toho vyšší duchovní mali vo zvyku darovať svoje majetky Cirkvi, ktorá ich za to vydržovala. Tak sa dostali Cypriánove „záhrady“, v skutočnosti olivové háje a vinice do cirkevného vlastníctva v Kartágu a keď sa Cyprián stal biskupom, znova musel spravovať svoj bývalý majetok. Neskoršie boli vydané osobitné úpravy, týkajúce sa dedičstva klerikov. No nechýbali ani zvláštne donácie bohatých kresťanov, ba aj pohanov a priaznivých vládnych úradníkov.

9. Vysvetlite „sociálny charakter kultu“

Keď sa sympatizanti kresťanstva v 1. stor. stretávali na bohoslužbách, prinášali so sebou aj „nadbytok“ – peniaze, šaty, jedlo, ktoré po bohoslužbách biskup rozdelil núdnym. Nikdy sa kresťania neschádzali len kvôli modlitbe (úcta k Bohu), ale aj kvôli službe bližným. Teda obrady, kult mal aj sociálny charakter.

Dnes sa táto skutočnosť praktizuje tak, že pri každej omši v kostole v nedeľu je aj zbierka – finančná, ktorá má adresáta: charita, kňazský seminár, pápežské diela, misie, masmédiá – rádio Lumen, Tv Lux, atď. Túto skutočnosť voláme SOCIÁLNY CHARAKTER KULTU.

10. Aký je rozdiel v chápaní hrdinstva medzi pohanstvom a kresťanstvom?

Pre pohanstvo bol hrdinom dobyvateľ, vojak, silný muž – hrdina. Hodnotami bolo bohatstvo a sláva.

V kresťanstve bol veľkým ten, kto mal milujúce srdce, dobrodinec, nezištný človek, svätec – kvalitný človek. Hodnotou je ľudskosť a večný život.

Významnou osobnosťou v 4. stor. bol Aurelius Augustínus (354 – 430), najprv učiteľ rečníctva v Miláne, neskôr biskup v Kartágu. Niektoré z jeho myšlienok:

„Stvoril si nás pre seba Pane a nespokojné je naše srdce, kým nespočinie v Tebe.“ (*Vyznania I, 1*)

Taký je človek aké sú jeho lásky. (*Sermones 96, 1*)

Ak mlčíš, mlč pre lásku; ak rozprávaš, hovor z lásky; ak napomínaj z lásky; ak odpúšťaj, odpúšťaj z lásky. V hĺbke tvojho srdca nech je zakorenená láska. Z tohto koreňa, sa nemôže narodiť nič iné iba dobro. (Komentár k listom sv. Jána 7, 8)

Miluj a rob čo chceš!

11. Ktorý katolícky biskup založil prvú nemocnicu podľa druhu chorôb? Kde? Kedy?

V maloázijskej Kapadócií (dnešné Turecko). Zakladateľom bol Bazil Veľký (330 – 379), katolícky biskup. Táto nemocnica mala niekoľko oddelení podľa druhu chorôb a dokonca bol zriadený aj samostatný dom pre malomocných.

Iné najznámejšie typy ústavov boli:

Xenodochium (z gréckeho xenos – cudzinec) – poskytovalo sa ubytovanie cudzincom, chudobným a chorým. Domy s týmto menom sa objavujú v štvrtom storočí. Biskupi na Prvom cirkevnom sneme v Nicaei (v Malej Ázii) roku 325 požadovali aby xenodochia boli vo všetkých mestách. Boli to zárodky neskorších stredovekých špitálov.

Nosokomium (z gréckeho nosos – choroba, nemoc) – bolo určené pre ošetrovanie chorých.

Orfanotrofium (z gréckeho orfanos – sirota) – sirotinca.

Gerontotrofium (z gréckeho geron – stavec) – starobince

12. Benediktíni - zakladateľ, krajina, storočie, hlavné myšlienky

Na prelome staroveku a stredoveku veľkú úlohu v sociálnej činnosti zohral Benedikt z Nursie (480-550). Založil kláštor Monte Cassino a napísal prvé základné pravidlá rehoľného života (slovo rehoľník je odvodené z latinského regula – pravidlo, norma. Regula monachorum). Kláštorný život podľa Benediktových zásad sa zakladal na uskutočňovaní hesla *ora et labora* - modli sa a pracuj! Mnísi sa mali dopracovať ku kvalite života neprestajným spájaním modlitby s prácou a praktickou láskou k blížnemu.

Priznáva práci 3 významy: (a) slúži na to, aby si mnísi sami zaslúžili svoje živobytie; (b) spočíva v službe ľuďom; (c) slúži na oslavu Boha. Benediktove pravidlá sa týkajú liturgie, kompetencií, správy aj morálky vnútri kláštora.¹

Benedikt chcel zo svojho kláštora vytvoriť centrum, ktoré by ozdravujúco pôsobilo na celú spoločnosť. Opieral sa o zásadu: dať Bohu prvé miesto („Hľadajte najprv Božie Kráľovstvo a jeho spravodlivosť a všetko ostatné dostanete navyše“ Matúš 6, 33).

Na Monte Cassino prichádzali králi, pápeži, svetské kniežatá a iní hodnostári, ktorí hľadali u Benedikta radu a pomoc. Otvorene im vyčítal nedostatky a predpovedal budúce udalosti (dnes: poradenstvo).

V nasledujúcich storočiach mala benediktínska rehoľa vedúcu úlohu aj v ošetrovaní chorých. V *Regula monachorum S. Benedicti* sa na dvoch miestach pripomína starosť o chorých ako povinnosť opáta.

Z kláštora v St. Gallena (vznikol r. 820) máme zreteľné svedectvo, že nemocný človek - či už domáci mních, ale aj susedia a cudzí pútnici - ostáva v kláštornej spoločnosti, nevyučujú ho z mníšskej spoločnosti. Každý nemocný je prijatý a nachádza v kláštore ošetrovanie a prípadne uzdravenie.

Starostlivosť o chorých sa prejavuje v stavebných plánoch a pôdorysoch hlavne benediktínskych a cisterciatských kláštorov. Integrovanou časťou baziliky bol nielen kláštor, ale aj nemocnica, kúpeľňa, dom lekárov a záhrada pre pestovanie liečivých bylín. Išlo o premyslený komplex stavieb. Neskôr, v stredoveku, okrem kláštornej nemocnice vznikajú aj mestské nemocnice.²

Na Slovensku mali benediktíni kláštory na Skalke pri Trenčíne, na Zobore v Nitre, v Hronskom Beňadiku a v Krásnej pri Košiciach. Slovenskí benediktíni sú aj v USA v Clevelande od r. 1927. Z rádu benediktínov vzišlo do 18. storočia 42 pápežov, 200 kardinálov, takmer 6000 biskupov a arcibiskupov, svätcov, spisovateľov a učencov.

¹ Porov. ONDRUŠ, R., 1982. Blízki Bohu i ľuďom 2. Ontario (Canada): Priatelia dobrej knihy, s. 221.

² Porov. FABIAN, A., 2006. Nevyliečiteľné choroby – vyliečiteľní ľudia. In: Človek v núde. Zborník z medzinárodného sympózia. Košice, Teologická fakulta KU, 2006, s. 79-90. ISBN 80-89138-56-X.

13. Ján Almužník - zakladateľ, krajina, storočie, hlavné myšlienky

Iným príkladom širokej sociálnej činnosti bol Ján Almužník. Narodil sa okolo roku 560 na Cypre. Bol ženatý a mal deti. Keď mu však zomrela žena a deti, rozhodol sa predať majetok a celkom sa venovať Božej službe a dobročinnosti.

Jánov hlboký duchovný život a jeho charitatívna činnosť ho preslávili a stal sa biskupom - patriarchom v Alexandrii, v Egypte. Za veľké skutky dobročinnosti ho začali nazývať almužníkom. Dbal o to, aby duchovenstvo viedlo príkladný život (iba osobným príkladom je možné motivovať iných k skutkom milosrdenstva a dobročinnosti).

Vydal svojim kňazom príkaz, aby spočítali všetkých žobrákov, čo vysvetlil slovami: „Tých, čo vy voláte žobrákmi a chudobnými, ja volám pánmi. Naozaj ich za takých považujem, lebo oni nám môžu pomôcť do neba.“ (v zmysle Ježišových slov zapísaných v Evanjeliu podľa Matúša, hlava 25: „Čokoľvek ste urobili jednému z najmenších, mne ste to urobili“). Po zrátaní bolo v Alexandrii sedem tisíc chudobných, ktorým Ján rozdeľoval svoje príjmy.

Jeho zásluhou boli vybudované viaceré sirotince, nemocnice a pôrodnice pre chudobné ženy. Dal vybudovať aj viacero nových kostolov. Staral sa aj o utečencov, ktorí prišli zo Sýrie.

Zomrel okolo roku 620. Pochovali ho v Carihrade. V roku 1632 boli jeho ostatky uložené v Bratislave v Dóme sv. Martina, kde je vybudovaná aj náhrobná kaplnka.³

14. Prínos kresťanstva - porovnanie s pohanstvom

1. Kresťanstvo učí úctu k ľudskej osobe (každý človek je stvorený na obraz Boží) – pohanstvo hlásalo otroctvo – človek bol vecou.
2. Rozdiel v chápaní hrdinstva: pohania (Kelti, Germáni, Slovani), oslavovali dobyvateľa, hrdinu, mocného vo svaloch. Kresťania hlásali lásku – hrdina, svätec je ten, kto je mocný srdcom. Kresťanská dobročinnosť – mravná povinnosť, nedá sa právne vynútiť.
3. Pohanským zvykom bola krvná pomsta - naproti tomu kresťanstvo učilo povinnosť odpustiť, tak ako Boh odpúšťa nám.
4. Pohanské bolo prinášanie ľudských obetí - v kresťanských bohoslužbách sa používa chlieb a víno.
5. Polygamia bola pohanská - kresťanstvo hlása manželstvo monogamické a nerozlučiteľné, teda postavené na partnerstve (nedívať sa na ženu pohansky ako na vec).
6. Proti pohanským vojnovým výpravám, spojeným s plienením a vypaľovaním iných kmeňov kresťanstvo zavádza stabilitu - usadiť sa, mať pôdu a zveľaďovať hospodárstvo (Karol Veľký, Štefan, uhorský kráľ) .
7. V čase moru, cholery – pohania sa štitili a vyhadzovali chorých na ulicu. Kresťania budovali nemocnice, lebo v každom blížnom videli Krista.
8. Povinnosť svätiť nedele a sviatky znamenala zvyšovať kvalitu vnútorného osobného života.
9. Sociálny význam rozšírenia kresťanstva bol v budovaní kláštorov, škôl a kostolov, čo znamenalo rozvoj kultúry, písomníctva a humanity.

³ Porov. KOŠČ, S. - ANTOLOVÁ, V. 2008. Teória, prax a metódy charitatívnej činnosti. Ružomberok : PF KU., 26.

15. Františkáni - zakladateľ, krajina, storočie, hlavné myšlienky

František z Assisi (talianske mesto) žil okolo roku 1200. Po búrlivej mladosti – víno, hry, dievčatá – bol zranený vo vojne, zanechal ľahkovážny život a zmenil sa. Jedného dňa pri potulke krajinou sa František, ktorý miloval krásu a nenávidel nepodarky, stretol sa s malomocným. Hoci mal odpudivý výzor a zapáchal, František zoskočil z koňa a pobožkal malomocnému ruku. Františka naplnila radosť. Ako odchádzal, chcel mu ešte zakývať, ale malomocný zmizol. Pochopil to ako test od Boha a on tým testom prešiel.

V tejto dobe vykonal púť do Ríma, všetky svoje peniaze venoval ako milodar pri hrobe sv. Petra. Keď sa po svojom návrate modlil v kostole San Damiano, prehovoril k nemu Kristus z kríža. Trikrát zopakoval: „František, nevidíš, že sa môj dom (cirkev) rozpadá? Oprav ho!“ František si okamžite zadovážil stavebný materiál a začal opravovať kostol, v ktorom sa práve modlil. Neskôr podobne opravil aj dnes už neexistujúci kostol Porciunkula.

Na opravu kostolov a iné dobročinné účely si František bral finančné prostriedky z obchodu svojho otca. To viedlo k hádkam a dokonca k súdnemu sporu, pri ktorom Pietro Bernardone podal na svojho syna žalobu u miestneho biskupa Guida II. Pri súdnom pojednávaní, ktoré sa konalo na jar roku 1206 verejne na námestí, sa František vyzliekol donaha, dramaticky sa vzdal svojho dedičstva a zriekol sa svojho otca slovami: „Do dnešného dňa som ťa volal svojím otcom na tejto zemi, odteraz však chcem hovoriť: Otče, ktorý si na nebesiach.“

Od tej chvíle žil František v dobrovoľnej chudobe ako pustovník na okraji spoločnosti.

V lete alebo na jeseň roku 1210 získal František od pápeža ústne povolenie žiť v chudobe a kázať pokánie. Založil mužskú Rehoľu menších bratov. V tej dobe bol František vysvätený za diakona a ním zostal po celý život, pre svoju skromnosť a z úcty ku kňazstvu. František nebol reformátor; modlil sa za obrátenie k Bohu a poslušnosť Cirkvi.

V roku 1212 prichádza za ním Klára – assiská šľachtičná, ktorá túži kráčať za Kristom v jeho šľapajach. Spolu s Františkom zakladajú rád chudobných panien, ktoré sa neskôr nazývajú klariskami. Pre ľudí žijúcich vo svete zakladá sv. František roku 1221 svetský tretí rád. Tak dal laickým mužom a ženám možnosť uskutočňovať v občianskom živote evanjeliové rady. Z tohto hnutia vyšli neskôr mnohí laickí apoštoli a mnohí svätí. František odporúčal sebe i veriacim dôsledne prežívať evanjelium. Mal veľkú lásku k Eucharistii. Na Vianoce 1223 uctieval Krista v jasliach v Grecciu, kde pripravil „živý betlehem“ a takto dal základ vianočnej tradícii. Za Ježišom kráča aj na Kalváriu, ktorou sa pre neho stal vrch Alverno. To bola predzvesť neskoršej krížovej cesty.

Od 14. septembra 1224 mal krvavé znaky utrpenia – stigmaty. Je to prvý známy prípad stigmatizácie v dejinách Cirkvi. V tom čase František takmer oslepol a naplnený radosťou skladá Pieseň „brata Slnka“

Ľudia zo začiatku nechápali, prečo sú františkáni naplnení neustálou radosťou a oslavovaním života, keď sú bosí a oblečení do zožráckych handier. Pýtali sa: Ako môže človek, ktorý nič nemá, byť šťastný? Ako môžu zdravieť s úsmevom ľudí, ktorí po nich hádžu skaly? Veľa pracovali a žobrali, keď museli. Ale František im nedovolil prijať peniaze. Keď sa biskup zhrozil, aký ťažký život si vybrali, František mu odpovedal: Ak by sme vlastnili hocikaký majetok, potrebovali by sme zbrane a zákony, aby sme ich mohli ochrániť. Pre Františka bolo vlastníctvo smrťou pre lásku. František zdôvodňoval svoj postoj: Čo môžeš urobiť človeku, ktorý nič nemá? Čo ukradneš človeku, čo nič nevlastní? Nemôžeš zruinovať človeka, ktorý nenávidí prestíž. Boli skutočne slobodní pre službu druhým ľuďom. Z hľadiska sociálnej práce ide o funkciu: byť empatický a pomáhať nezištne.

Počet členov ich bratstva sa rozmnožil na 5000 za 10 rokov. Nastal tlak, aby toto spoločenstvo bolo kontrolované a prispôbené vtedajším štandardom. Ľudí poburovala ich prílišná

chudoba. Posledné roky Františkovho života boli naplnené utrpením a ponížením. Zomrel 44 ročný.

16. Dominikáni - zakladateľ, krajina, storočie, hlavné myšlienky

Sv. Dominik sa narodil okolo roku 1170 v Španielsku. Jeho rodičia boli podľa všetkého šľachticmi. Bol veľmi šikovný a nadaný. Mnohí ho obdivovali. Bol veľmi dobrého srdca. Podporoval chudobných. Raz dokonca predal svoje knihy, aby mohol pomôcť istej chudobnej rodine. Keď sa stal kňazom, biskup si ho vybral za pomocníka (kanonika). Keď prechádzali cestou cez mesto Toulouse, s ľútosťou pozorovali, že mnoho ľudí prepadlo bludu albigencov (tiež nazývaní katari). Učili, že jestvuje Boh dobra a Boh zla hmoty. Opovrhovali všetkým, čo súviselo s hmotou – súkromným majetkom, manželstvom, cirkevnou organizáciou, kňazstvom, sviatosťami, mäsom i svetskou vrchnosťou. Napriek tomu, že ich vonkajšia životopráva bola prísne asketická, mnoho ľudí ich nasledovalo. Bludári rúcali chrámy, prenasledovali a zabíjali kňazov. Pálili mestá i dediny a vraždili tých, ktorí nechceli prijať tento blud. Podporovali ich baróni a grófi, pretože mohli útočiť proti duchovenstvu.

Dominik sa rozhodol pôsobiť medzi albigencami a hlásať pravú vieru. Pridali sa k nemu aj niektorí horliví kňazi. Dva roky chodili bosí a v chudobnom rúchu, horlivo kázali a apoštolovali. Ich rehoľa sa volá „kazateľská“ Ordo Praedicatorum. Hlavným cieľom bol apoštolský kazateľský úrad na záchranu ľudí. Bratia mali všade hlásať Božie slovo, no najprv ho museli mať premeditované. Z hľadiska sociálnej práce ide o funkciu: učiť, dvíhať gramotnosť, rozvíjať vzdelanie.

Dominik chodil zásadne bosý, s palicou v ruke, nejedával mäso a postil sa. Založil aj tretie rády – Ružencový spolok a Spolok obrancov viery (Milites Christi). Do tohto tretieho rádu patrila napríklad [sv. Katarína Sienská](#) alebo [sv. Zdislava](#). V roku 1221 dominikánska rehoľa mala už desať samostatných provincií, šesťdesiat kláštorov, z ktorých ne jeden mal aj vyše sto členov.

17. Svätá Alžbeta, krajina, storočie, hlavné myšlienky

Alžbeta (1207 - 1231) - patrónka mesta Košice a miestnej katedrály - bola dcérou uhorského kráľa Ondreja II. z rodu Arpádovcov. Z Bratislavy odišla ako štvorročná na dvor durínskeho vládnuceho kniežata Hermana. Neskôr sa vydala za jeho syna Ľudovíta. Obaja, Ľudovít i Alžbeta, boli vzornými panovníkmi, ktorí zakladali chudobince, pomáhali chudobným a chorým, zamestnávali ich pri svojom dvore. Snažili sa o odstránenie sociálnej nerovnosti zmenou medziľudských vzťahov, rešpektovaním ľudskej dôstojnosti a priznaním práv každému človeku.

Alžbeta vlastnoručne umývala a ošetrovala chudobných. V čase malomocenstva chorým dokonca poskytovala vlastnú posteľ. Dnes by sme jej činnosť pomenovali: domáca ošetrovateľská služba.

Alžbeta po smrti manžela musela opustiť durínsky dvor, bola vydedená a vzali jej aj deti, ktoré zostali na hrade. Pomocou biskupa z Magdeburgu si vybojovala aspoň tretinu dedičstva a za to postavila nemocnicu. Napriek pozvaniu otca, Ondreja II., sa do Bratislavy nevrátila, ale aj naďalej sa venovala starostlivosti o chudobných a chorých. Odkázala mu, že „vo svojej dobrovoľnej chudobe je šťastnejšia, ako on na kráľovskom dvore.“ Pred smrťou popro-

sila spovedníka aby rozdal všetko, okrem chudobných šiat v ktorých chcela byť pochovaná. Zomrela ako 24 ročná v r. 1231.⁴

Tieto príklady môžeme vnímať nielen ako ilustráciu vývoja sociálneho cítenia niektorých predstaviteľov vládnucej vrstvy, ale predovšetkým si treba uvedomiť silu osobného príkladu, ktorý sa prostredníctvom Cirkvi šírila medzi ostatnými kresťanmi tej doby. Nazvať dejiny stredoveku „temným“ obdobím je málo objektívne a veľmi jednostranné.

18. Eleemosinaria apostolica

Podporu praktickej sociálnej práce, pre ktorú sa používajú predovšetkým termíny „charitatívna práca“ alebo „misijná činnosť“, môžeme nájsť obsiahnutú aj v oficiálnych pápežských dokumentoch. Patria k nim napr. pápežská bula (dokument) Innocenta III. (1198 - 1216), ktorá obsahuje informáciu o špecifickom cirkevnom úrade pre charitu, neskôr počas pontifikátu Gregora X. bola formálne zostavená prvá apoštolská charita - Eleemosinaria apostolica a pápežskou bulou Alexandra V., v roku 1409 boli upravené jej ciele a stanovy. Praktická činnosť sociálnej práce, ktorá sa v európskych podmienkach rozvíjala prevažne na podklade kresťanstva predbehla tak o niekoľko storočí teoretické rozpracovanie problematiky.

19. Cirkevné bratstvá a sedem skutkov milosrdenstva

Pozoruhodnou inštitúciou boli na konci stredoveku a v renesančnej dobe cirkevné bratstvá, čo boli laické združenia veriacich. Bratstvo bolo akýmsi spoločenským a náboženským klubom, obvykle spojeným a určitým kostolom. Tieto dobrovoľné združenia laikov sa rozšírili počas 14. a 15. storočia, keď ich bolo len v severnom a strednom Taliansku založených asi 420. Ich hlavnou úlohou bolo nasledovanie Krista. Členovia mali účasť na siedmych skutkoch milosrdenstva: nemocných navštevovať, hladných sýtiť, smädných napájať, nahých odievať, väzňov utešovať, mŕtvych pochovávať, a pocestným poskytovať prístrešie. Bratstvá sa špecializovali na určité funkcie. Napríklad bratstvo svätého Martina bolo založené roku 1442 vo Florencii na pomoc chudobným a bolo pomenované po svätcovi, ktorý sa rozdelil o svoj plášť so žobrákom. Rímske bratstvo Sťatia svätého Jána sa staralo o odsúdených zločincov (jeho členom bol aj Michelangelo); atď.

20. Začiatky sociálnej činnosti na Slovensku

Začiatky sociálnej činnosti na území Slovenska sa úzko viažu na pôsobenie kresťanstva. Cyril a Metod pochádzali z Byzantskej ríše, zo Solúna (okolie bolo slovanské) a v roku 863 prišli na Veľkú Moravu. Konštantín - Cyril zložil slovanské písmo, hlaholiku a preložil do staroslovienskej reči Evanjelium svätého Jána. „Na počiatku bolo Slovo a Slovo bolo u Boha a to Slovo bolo Boh.“ Toto sú prvé slová napísané v staroslovienskej reči. Tým sa stali zakladateľmi našej kultúry.

Neskôr preložil aj potrebné bohoslužobné knihy. Ten istý jazyk zaviedli aj do bohoslužieb, so súhlasom pápeža Hadriána II. v roku 867 (dovtedy sa hlásalo trojjazyčnosť - že iba v latinčine, gréčtine a hebrejčine možno chváliť Boha). Na Veľkej Morave založili Vyššiu dvornú školu pre prípravu domáceho kňazstva.

Po smrti Cyrila sa Metod stal arcibiskupom a pápežským legátom pre slovanské národy. Sociálny aspekt ich činnosti je v rozvoji vzdelania.⁵

⁴ Porov. OLÁH, M., SCHAVEL, M. 2009. Sociálna práca - vybrané kapitoly z dejín, teórie a metód sociálnej práce. Bratislava : VŠZaSP sv. Aalžbety, s. 16-22.

⁵ Porov. ONDRUŠ, R. 1982. Blízki Bohu i ľudom. Ontario (Canada) : Priatelia dobrej knihy, s. 200.

21. Štefan, uhorský kráľ

Skoro tisíc rokov Slovensko bolo súčasťou štátu, ktorý sa volal Uhorsko (patrili tam aj Chorváti, Srbi, Slovinci, Rumuni atď.). Svätý Štefan, uhorský kráľ (975 - 1038) bol inteligentný panovník: najprv zjednotil maďarské kmene a donútil ich usadiť sa. Potom sa dal do budovania občianskej a cirkevnej organizácie svojej krajiny. Cirkevnoprávne rozdelil celé územie na desať diecéz, z čoho boli dve arcibiskupstvá: Ostrihom a Kalocsa. Na vidieku dal postaviť pre každých desať obcí jeden kostol. Okrem toho zakladal kláštory, aby položil základy kresťanskej kultúry. Najbližšími spolupracovníkmi mu boli benediktíni. Od pápeža dostal titul: apoštolský kráľ.

Sociálny význam rozšírenia kresťanstva bol v budovaní kláštorov, škôl a kostolov, čo znamenalo rozvoj kultúry a humanity. Povinnosť svätiť nedele a sviatky znamenala zvyšovať kvalitu vnútorného osobného života. Preto pokresťančenie znamenalo pokrok, skultúrnenie a malo sociálny rozmer - rozvoj úcty k ľudskej osobe.

22. Protestanská reformácia - praví a falošní chudobní

Na základe Lutherových myšlienok vznikli v období reformácie (okolo roku 1500 po Kr.) v niektorých mestách zákony pre chudobných – v rokoch 1520/1521 wittenberský poriadok o žobrote, ktorý vzišiel z Lutherovej iniciatívy, roku 1522 wittenberský mestský poriadok. V Štrasburgu reorganizoval starostlivosť o chudobných v roku 1523 reformátor Martin Butzer. Od tej doby malo mesto príkladnú sociálnu starostlivosť. Butzer rozlišoval pravých a falošných chudobných a usiloval sa o individuálne zaobchádzanie s jednotlivými prípadmi. Princíp: práceschopného treba vychovávať, podporovať iba práce neschopného. Falošný chudobný = preto si chudobný, lebo si hriešny! – alkohol, lenivosť atď.

V storočí reformácie nevznikli len mestské zákony pre chudobných, vznikla tiež zborová diakonia, ktorú rozvinul Johannes a Lasco (Ján Laski). Lasco zdôrazňoval, že keď Ježiš svojej Cirkvi prikázal, aby sa starala o chudobných, má sa podľa toho aj chovať. Má zamestnať diakonov alebo diakonky, ktorí by sa venovali službe chudobným. Zborová diakonia sa obzvlášť rozvinula v Holandsku. Boli budované rôzne typy ústavov – sirotince, starobince, nemocnice, ústavy pre choromyseľných, pracovné domy, ...

23. Katolícka reformácia

Okolo roku 1600 vznikli nové katolícke rehole, ktoré sa starali o

1. vzdelanie a školy (jezuiti, piaristi)
2. zdravotníctvo (milosrdní bratia)
3. charita – pastorácia (lazaristi)

Činnosť týchto rádov a kongregácií už v podstate zodpovedá dnešnému poňatiu sociálnej práce ako špecializovanej činnosti, v miere angažovanosti na osude klientov. Rehoľníci a rehoľníčky väčšinu svojho času venovali starostlivosti o tých, ktorí ju potrebujú.

Popri špeciálne zameraných reholiach existovali takmer pri všetkých kláštoroch inštitúcie, ktorých úlohou bolo poskytovanie podpory sociálne hendikepovaných ľudí. Mnoho kláštorov malo napríklad funkciu almužníka zodpovedného za rozdeľovanie peňazí, jedla a šatstva.

24. Milosrdní bratia - zakladateľ, krajina, storočie, hlavné myšlienky

Ján Ciudad žil okolo r. 1500 v Španielsku. po vyčerpaní dobrodružného života v dospelosti každé ráno chodil na sv. omšu, potom išiel do lesa, nazbieral drevo, predal ho a za utŕžené peniaze kupoval chlieb a rozdával chudobným. V tých časoch bola v Španielsku veľká bieda. Jánove prostriedky nestačili. Bohatí mu však začali sami dávať almužnu, aby mohol robiť viacej dobra. Peňazí sa mu nazbieral toľko, že roku 1540 mohol postaviť v Granade nemocnicu so 47 posteľami. Našli sa však aj ľudia, ktorí ho ohovárali. On to pokorne znášal. Seba pokladal za najhoršieho spomedzi všetkých. Granadský arcibiskup mu pri istej príležitosti dal osobitné rúcho sivej farby. Poučil ho, že čnosť chudoby nespočíva v špinavých a roztrhaných šatách. Dal mu meno Ján z Boha. Tak vznikol rád Milosrdných bratov. K Jánovi sa pridružili aj viacerí. V roku 1548 založili nemocnicu v Tolede. V Granade zase upravil jeden opustený kláštor na útulok pre ľudí bez prístrešia. Pomáhal, kde mohol, nerobil žiadne rozdiely medzi ľuďmi. Okrem troch sľubov – čistoty, chudoby a poslušnosti, členovia skladali ešte aj ďalší sľub – bezplatne opatrovať chorých, bez rozdielu vierovyznania.

Raz na jar išiel k rozvodnenej rieke Genil pri Granade, ktorá so sebou strhávala aj množstvo dreva. Dostal však zimnicu, preto sa chcel vrátiť domov. No zrazu zbadal, že rieka strhla akési dieťa. Rýchlo sa vrátil a skočil do studenej vody. Dieťa zachránil, no sám smrteľne ochorel. Musel si ľahnúť do postele. Vedel, že niet pomoci. Dal sa ešte na nosidlách nosiť od postele k posteli, aby videl každého zo svojich nemocných.

Z hľadiska sociálnej práce má jeho dielo význam pre prácu v zdravotníctve.

Zo závetu svätého Jána z Boha: *„Chcel by som, aby všetci chorí vedeli, že si ich nesiem v srdci, či už sú v nemocnici, doma, alebo bez povšimnutia okoloidúcich ležia niekde na ulici...Oni sú jediným mojím dedičstvom, ktoré vám zanechávam. Majte otvorené oči a uši pre bližných, ktorí sú pozbavení rozumu...pre starých, na pomoc odkázaných ľudí, ktorí sú často sami alebo sú v ústavoch, kde nedostávajú lásku a starostlivosť, akú si zaslúžia...pre ľudí, ktorí sú pre chorobu alebo úraz navždy pripútaní na lôžko alebo invalidný vozík...pre prostitútky, drogovovo závislých, na ktorých sa často pozerá s odporom a ľahostajnosťou. Práve oni, sužovaní pocitmi viny a bezvýhodiskovosťou, potrebujú viac než ktokoľvek iný porozumenie a ľudské teplo.“*

25. Piaristi - zakladateľ, krajina, storočie, hlavné myšlienky

Jozef Kalazanský žil okolo roku 1600 v Španielsku (rodina Calasans), šikovný mladík, po deviatich rokoch kňazstva odchádza do Ríma s jasným cieľom: získať od pápeža nejaký významný cirkevný úrad, čo by sa spájalo s nemalými finančnými príjmami. Splnenie cieľa sa zdalo byť formalitou, Jozef mal dobré odporúčania, vplyvné konexie, ale i potrebné schopnosti. Avšak Boh mal iné plány.

Predpokladaných pár týždňov čakania sa zmenilo na niekoľko rokov. Ba čo viac, Jozef Kalazanský sa už do rodného Španielska nikdy nevrátil a po deviatich rokoch pobytu v Taliansku napísal: *„V Ríme som našiel definitívny spôsob svojho slúženia Bohu prostredníctvom činenia dobra maličkým. A to už nevymením za nič iné na svete.“* Až vtedy mu začali prichádzať ponuky na zaujatie biskupských stolcov, ba dokonca bola vraj i možnosť získať kardinálsky klobúk – to však už pre Jozefa nebolo zaujímavé. Čo spôsobilo v jeho živote takú premenu? Ako sa stal z ambiciózneho kňaza oblečeného v hodvábe pokorný a chudobný rehoľník, ktorého už za života pokladali za svätca?

Čas čakania na cirkevnú hodnosť trávil veľmi aktívne. Ako člen viacerých rímskych bratstiev sa zapájal do rôznych charitatívnych a katechizačných činností. Navštevoval príbytky rímskej chudoby, videl núdzu nielen materiálnu, ale i morálnu. Biedni ľudia vtedajšieho Ríma nepoznali ani základné modlitby a zásady kresťanstva, ale taktiež nevedeli ani čítať, písať, počítať, nemali nijaké vzdelanie, a teda ani uplatnenie, nemali dokonca ani nádej, že sa niekedy niečo v ich živote zmení k lepšiemu.

Jozef Kalazanský bol presvedčený, že existuje východisko. Ak dáme deťom ulice aspoň základné praktické vzdelanie spojené s kresťanskou výchovou, tak im tým vložíme do rúk chlieb a umožníme dôstojný život – pozemský i večný. No vzdelanie musí byť bezplatné, lebo ich rodičia peniaze nemajú. Napriek veľkému úsiliu však niekoľko rokov nevedel nájsť realizátora svojej myšlienky, až napokon pochopil, že tej úlohy sa musí ujať sám. Jeho školu – prvú bezplatnú základnú školu v Európe – začali navštevovať stovky detí. Po dvoch desaťročiach pôsobenia sa v budove pri kostole svätého Pantaleona tiesnilo až 1500 žiakov a mnohé mestá prosili Kalazanského, aby podobnú školu zriadil aj u nich. Hŕstka nadšencov okolo Jozefa Kalazanského sa postupne pretvorila na rehoľné spoločenstvo, ktorého členovia skladali slávnostné sľuby chudoby, čistoty a poslušnosti a k tomu pripájali štvrtý sľub – učenie detí. Tak v roku 1621 vznikla nová Zbožných škôl (Scholae Piaae) alebo tiež piaristi.

Kalazanského vyučovacie metódy boli v mnohom prelomové a moderné. V praxi sa tu realizoval tiež ekumenizmus a demokracia, keď vedľa seba v laviciach sedeli katolíci, evanjelici, židia i moslimovia, chudobné deti i deti bohatých fundátorov. Ešte za života svätca sa Zbožné školy rozšírili nielen po celom Taliansku, ale aj do strednej Európy – na Moravu, do Čiech, do Poľska. V roku 1642 vznikol aj kláštor v Podolínci (Podolíneček bol vtedy súčasťou poľského kráľovstva), odkiaľ sa piaristi už v druhej polovici 17. storočia rozšírili do Prievidze a z nej do viacerých slovenských miest.

Z hľadiska sociálnej práce jeho význam je v založení bezplatného školstva. Na Slovensku nie je školstvo bezplatné, lebo ľudia platia dane a bratislavská vláda financuje školstvo z daní občanov.

Dnes sú piaristi na piatich kontinentoch a je ich okolo 1400. Na Slovensku majú školy v Nitre, v Prievidzi a v Trenčíne, kláštor je i vo Svätom Jure. Dôležitejšie však je, že myšlienka svätého Jozefa Kalazanského našla všeobecné uplatnenie. Právo na bezplatné základné vzdelanie bolo neskôr definované i v Deklarácii práv dieťaťa, ktorú prijala OSN v roku 1959 (tristo rokov po Kalazanskom). A je mnoho rodičov, ktorí si želajú, aby ich deti boli vzdelávané v školách kresťanských.

26. Jezuiti zakladateľ, krajina, storočie, hlavné myšlienky

Ignác z Loyoly 1491 – 1556 keď čítal životopisy svätých povedal si: Ak to dokázali toľkí a toľké, prečo nie ja? Po obrátení sa sústredil na vyučovanie mladých ľudí, rast vzdelanosti, lebo vedel že nevzdelanosť je príčinou mnohých nešvárov. Ignácovou charizmou sa tak stalo: byť s Kristom ako služobníci jeho poslania, byť s ľuďmi, kde bývajú, pracujú a zápasia, priniesť evanjelium do ich životov a prác.

Poslušnosť voči cirkevnej vrchnosti bola dôležitým sľubom – oproti protestantom, ktorí sa odtrhli od jednoty s pápežom. Na Slovensku bolo 1615 založené jezuitské kolégium - škola s internátom v Humennom a Trnave. Z trnavského kolégia sa v r. 1635 vyvinula Trnavská univerzita. Neskôr vznikla jezuitská univerzita v Košiciach (1657 – Benedikt Kisdy, biskup

z Jágru). Hlavná myšlienka Ignáca bola: rozlišovanie duchov, čiže čo prináša človeku radosť a čo smútok. Nasledovať to, čo prináša radosť – schopnosť darovať sa. Uzavretosť do vlastného egoizmu prináša smútok. Ignácovo životné heslo : *Omnia ad maiorem Dei gloriam!* - *Všetko na väčšiu Božiu slávu. OAMDG.*

Činnosť jezuitov vo svete a súvislosť so sociálnou prácou: podporovanie spravodlivosti, evanjelizácia ľudskej kultúry, napomáhanie medzináboženskému dialógu, angažovanie sa v ekleziastickom dialógu, podporovanie a spolupráca s laikmi v ohlasovaní evanjelia, univerzitný apoštolát, masmédiá, duchovné cvičenia, vedecká činnosť.

27. Poor Law - Chudinský zákon

Ako vznikol Zákon pre chudobných? V Anglicku Henrich VIII. (1491 - 1547) mal spory s Vatikánom, lebo žiadal od pápeža rozvod svojho manželstva. Pápež odmietol.

Preto Henrich odtrhol svoju krajinu od katolíckeho náboženstva (teda od pápežskej autority) a seba vyhlásil za najvyššiu hlavu cirkvi v Anglicku. Tak vznikla anglikánska cirkev a on sa mohol rozviesť. Hoci prostý ľud ani cirkev s jeho rozhodnutím nesúhlasili, tvrdo si svoje rozhodnutie presadzoval, aj za cenu popráv každého, kto sa odmietol podrobiť novým pravidlám (supremačná prisaha – uznať za hlavu cirkvi Henricha). Henrich sa stal známym svojimi šiestimi manželstvami, pričom dve zo svojich manželiek dal popraviť.

Kráľ sa však nebáli a neposlúchali mnísi v kláštoroch. Preto kráľ vtedy vo veľkom rušil anglické kláštory. Lenže každý deň sa pred bránami kláštorov vydávalo jedlo chudobným z lásky k Bohu a Ježišovho príkazu milovať bližného. Zavrieť kláštory znamenalo nechať tisíce ľudí hladovať. Preto muselo vzniknúť iné opatrenie: o chudobných sa budú starať obce a štát. Teda štátna sociálna starostlivosť nevznikla z lásky k ľuďom, ale z politickej vypočítavosti.

Prvé sociálne zákony na štátnej úrovni boli prijímané za vlády kráľovnej Alžbety I., ktorá si uvedomila potrebu riešiť problém chudobných ako nutnosť pre udržanie stability v kráľovstve. Za jej vlády bol prijatý Chudinský zákon (1597). Neskôr, v roku 1601, bola prijatá ďalšia právna norma, ktorá zaručovala starostlivosť pre chudobných, financovanej z daní obce. Táto právna úprava bola používaná až do polovice 19. storočia.

28. Vysvetliť industriálny kapitalizmus

Industria = priemysel, zakladanie tovární. Kapitalizmus = sústredenie na zisk. Rozvoj industriálneho kapitalizmu prinášal so sebou zakladanie tovární, rast miest, vznik robotníctva ako novej spoločenskej vrstvy. Továrne potrebovali mnoho pracovníkov, mestá vstrebávali príliv obyvateľstva z vidieka, ale neposkytovali podmienky na dôstojné bývanie, veľkým problémom bola hygiena a stravovanie. Tradičné väzby ľudí na širokú rodinu a na miestnu komunitu boli touto zmenou oslabované alebo úplne zrušené. Kto v meste nedokázal obstáť, bol vykorený, sociálne deprivovaný, padal na dno spoločnosti.

Nástup industriálneho kapitalizmu zväčšil spoločenské rozdiely spôsobom, ktorý pokiaľ ide o počet a koncentráciu deprivovaných ľudí, nemal v novodobej histórii obdobu. Doktrína slobodného, neregulovaného podnikania bola medzi majetnými veľmi populárna. Nastalo tak vykorisťovanie chudobných. Bohatí mali kapitál, chudobní mali len zdravé ruky aby si mohli zarobiť na živobytie. Pracovali ženy aj deti a pracovná doba bola aj 14 hodín denne.

Príslušníci lepšie situovaných vrstiev si však čoskoro po prvých úspechoch priemyslu začali uvedomovať, že existencia veľkých skupín chudobných a zúfalých ľudí je nielen nemravná z hľadiska náboženského a aj z hľadiska elementárnej spoločenskej solidarity, ale hlavne, že

predstavuje pre štát bezprostredné ohrozenie - revolúciu. Chudobní nemajú čo stratiť: zoberú zbrane a postavajú sa proti bohatým. Tieto obavy posilňovali počas 19. storočia revolučné výbuchy vo Francúzku (1789 bratstvo, rovnosť, sloboda), v ktorých sa najprv domáhali svojich práv stredné stavy a neskôr aj robotníci.

29. Následky industriálnej civilizácie

Robotníci si už od konca 17. storočia zakladali podporné spolky, ktorých ciele boli podobné cieľom remeselníckych cechov. Majetnejšie vrstvy spoločnosti videli v robotníckych spolkoch na jednej strane inštitúciu, ktorá by mohla štátu uľavovať v starostlivosti o nemajetných, na druhej strane sa ich však obávali ako nátlakových skupín, potenciálne schopných ovplyvňovať politické dianie. Z tohto dôvodu bol v Anglicku prijatý v roku 1793 zákon, podriaďujúci robotnícke spolky štátnemu dohľadu. Vo Francúzku a Rakúsku sa robotnícke podporné spolky dostali pod kontrolu štátu až po roku 1848.

Sociálne cítenie vyšších a stredných vrstiev rozohňovali žobráci, prostitútky, deti pracujúce v továrňach a robotnícke rodiny obývajúce temné brlohy v najchudobnejších štvrtiach miest. Nositeľom väčšiny charitatívnych aktivít boli popri Cirkvi príslušníci vyšších a stredných vrstiev motivované kresťanským súcitom s chudobnými (manželky podnikateľov).

Koncom 18. storočia sa formuje ekonómia ako samostatná veda a na pôde politickej filozofie je v diele Adama Smitha „Bohatstvo národov“ formulovaný kánon liberalizmu: Štát sa nemá pliesť do fungovania voľného trhu.

Ak sa štát riadi voľným trhom, ekonomikou kapitalizmu (sústredenie na zisk) hovoríme o pravicovej orientácii. Veľa pravicových strán po Druhej svetovej vojne priviedlo západnú Európu k rozvoju. Dodnes ľudia chodia pracovať do Nemecka, Rakúska, Anglicka a nie naopak.

Voľný trh je dobrá myšlienka, ale po storočiach sa ukázalo, že v niektorých oblastiach musí zasiahnuť štátna moc. Bohatí sú totiž nenásytní (nenažratí), nikdy nemajú dosť peňazí. Matka Tereza múdro povedala: nie je problém nasýtiť chudobných, problémom je nasýtiť bohatých.

Každopádne v krajinách s pravicovou orientáciou je väčší poriadok, výber daní, menšia korupcia, vyššia životná úroveň, lešie školstvo aj zdravotníctvo.

30. Socialistická doktrína

Hybným motorom spoločenského pohybu v 19. storočí bola veda a technika. Tieto disciplíny stáli a dodnes stoja na pôde objektivistického racionality, ktorej výrazom vo filozofii bolo v 18. storočí osvietenstvo a v prvej polovici 19. storočia pozitivizmus (jestvuje len to, čo sa dá namantať, zmerať, zapísať do čísel. Podľa nich náboženstvo je výmysel).

Paralelne s technickou industrializáciou boli niektorými intelektuálmi formulované socialistické doktríny zdôvodňujúce potrebu spoločenských reforiem v prospech ľudí, ktorí pracovali takmer v otrockej závislosti na strojoch a v takmer poddanskom postavení voči zamestnávateľom.

Na čele robotníckeho hnutia boli ľavicovo orientované politické strany. Myšlienkový smer udávali Karol Marx, Fridrich Engels (nemci žijúci v Anglicku) a o sto rokov neskôr Vladimír Iljič Lenin (Rusko). V roku 1848 vznikol Manifest komunistickej strany. Učili nenávidieť triedneho nepriateľa – bohatých, poštátnenia majetku (vo vlastníctve videli príčinu spoločenských nepokojov), nevyhnutnosť revolučného boja – zbraňami odstrániť bohatých. Usilovali sa o raj na zemi, ale bez Boha. Mysleli si že zabezpečia rovnoprávnosť.

Po dvesto rokoch vidíme, že dosiahli opak: priepasť medzi chudobnými a bohatými sa zväčšuje. Všade kde ľavicové strany vládli (socialistické alebo komunistické) je nadmerná korupcia (východná Európa) ako následok ľavicového modelu riadenia štátu. Ľavicové strany sľubujú pokrok ale privedú krajinu do zaostalosti (viď Severná Kórea), sľubujú prácu, ale výsledok je vysoká nezamestnanosť.

31. Osvietenecký absolutizmus - Mária Terézia

Na našm území vládla Mária Terézia (1740 - 1780) a priniesla rozmach Uhorsku. Podarilo sa jej aspoň čiastočne zaviesť osvietenecký absolutizmus. Osvietenecký absolutizmus prispel k presadeniu mnohých predností v prospech sociálnej spravodlivosti, vzdelania aj pokroku. Panovník bol vyňatý z moci zákona, mal absolútnu moc, ale tú mal využívať v prospech obyvateľov svojho štátu, ktorým priznával niektoré práva. Aj s týmto je možné dať do súvisu budovanie úradníckeho aparátu a tým aj úradnej byrokracie a zároveň snaha o kontrolu všetkých oblastí života. Zásahy osvieteneckého absolutizmu možno rozdeliť na tieto okruhy:

- reformy v postavení roľníkov (urbariálne reformy, zrušenie nevoľníctva);
- cirkevné reformy (upravenie vzťahu štátu a cirkvi);
- školskú reformu;
- reformy v štátnej správe.

Už v roku 1744 vstúpil do platnosti kráľovský patent, v ktorom je ukladaná povinnosť zriaďovať špitály tzv. v obvodoch. To znamenalo, že ak bola obec malá bolo povinnosťou obcí, aby sa spojili (10 – 12 obcí) a zriadili jeden špitál pre ich obvod, pričom sa malo zachovávať rozdelenie ľudí podľa náboženskej príslušnosti. V Bratislave v tomto období fungoval špitál pre 40 ľudí, avšak títo museli byť nemajetní alebo nemohli svojim majetkom disponovať. Tento špitál už mal svojich zamestnancov.

V roku 1767 Mária Terézia vydáva vyššie spomínaný urbariálny patent, ktorý vymedzoval povinnosti a práva poddaných. Práva dávali možnosť poddaným sa sťahovať, deti dávať vyučiť na remeslá, rúbať si na zimu drevo v lesoch, právo pastvy a v zime právo výčapu vína. Povinnosti zahŕňali prácu na zemepánovom dominikále v rozsahu 52 dní v roku s vozom alebo 104 dní pešo.

Mária Terézia tiež v období svojej vlády zabezpečila pre Rakúsko aj Uhorsko svojou školskou reformou sústavu všeobecného školstva. Vybudovala školskú sústavu: od obecných národných škôl, školy vyššieho stupňa, učiteľské ústavy až po univerzity. Tie následne aj reorganizovala (univerzitné štúdium). Množstvo zanedbaných detí v krajine viedlo Máriu Teréziu k rozhodnutiu, že deťom bola poskytovaná starostlivosť v podobe ošatenia a ich rodičom pod hrozbou sankcie bola uložená povinnosť posielat' deti na vyučenie už keď dosiahli šesť rokov veku. Posielané boli do tkáčskych škôl, čo bol nižší typ obecných (národných škôl), v ktorej sa deti vzdelali v činnosti a za svoju prácu dostávali aj malý plat, ktorý bol súčasťou príjmu rodiny. Mária Terézia týmto opatrením dosiahla, že aj najchudobnejšie deti sa dostávali ku vzdelaniu (vzdelanie treba sprístupniť všetkým bez ohľadu na pôvod. I keď to bolo vzdelávanie iného typu – pretože iba nepatrnú časť vyučovania tvorilo učenie čítania a písania. Rovnako odňala vplyv v školách náboženským organizáciám a cirkvám, pretože proklamovala

tézu, že škola je verejná a tak jej smer má udávať štát. Toto všetko bolo obsiahnuté v novom školskom poriadku – *Ratio educationis* z roku 1773.

Školopovinnosť bola uzákonená až v roku 1788 Jozefom II. Obdobie školopovinnosti bolo stanovené od 6. do 12. rokov veku.

V rámci starostlivosti o chudobných boli zákony konštruované tak, že na chudobného sa pozeralo ako na človeka, ktorý mohol byť potenciálnym kriminálnym živlom. Podľa zákonov z obdobia panovania Márie Terézie sa tzv. nehodní žobráci posielali do prevýchovného zariadenia tzv. robotárne.

Z tohto obdobia sú aj prvé súpisy žobrákov, ktoré povoľovali žobranie. Boli označení tabuľkou a žobrať mohli len na verejných na to vyhradených priestoroch. Pri nedodržaní pokynov hrozilo vyhodenie žobráka. Takto bolo v januári 1766 v Bratislave zadržaných 70 nelegálnych žobrákov. Tieto opatrenia boli inšpirované anglickou legislatívou a tamojšími „workhousemi“

32. Reformy Jozefa II.

Po Márii Terézii nastupuje na trón a stáva sa samostatným vládcom jej syn *Jozef II. (1741 – 1790)*. V roku 1781 upravil postavenie protestantov vydaním Tolerančného patentu, ktorým zrovnoprávnil všetkých kresťanských veriacich v občianskej rovine, čo znamenalo, že mohli všetci zastávať aj štátne úrady. Jozef II. zrušil mnohé kláštory (skôr kontemplačné, nie pracujúce s ľudmi), avšak nie ako odporca cirkvi, ale ako jej reformátor, v prospech viery. V rovnakom roku 1781 zavádza aj povinné vyučovanie nemčiny do škôl, pričom od roku 1784 sa nemčina stáva výlučným úradným jazykom v Uhorsku.

Neskôr 1785 zrušil nevoľníctvo, čo bola jeho ďalšia významná reforma. Týmto zrušením nevoľníctva dostali poddaní „osobnú slobodu“, mali možnosť sa sťahovať z miesta na miesto, presúvať sa z jedného panstva na druhé, ženiť sa z jedného panstva na druhé, dávať deti na vyučenie bez povolenia zemepána. Známe sú aj jeho nariadenia o vykonaní sčítania obyvateľstva, z dôvodov zdanenia ako aj vojenskej služby, ale tým, že zdanenie by sa týkalo aj šľachty samotné sčítanie bolo nimi sabotované, čím sa neuskutočnilo.

Význam pre bežný život majú aj nariadenia Jozefa II. v oblasti rôznych hygienických opatrení (zákaz pochovávaní v kostoloch, pochovávanie v plátne, obmedzil detskú prácu, zriadil úrad pre verejné zdravotníctvo a pod.). Avšak pred svojou smrťou v roku 1790 všetky svoje reformy z dôvodu strachu z francúzskej revolúcie odvolal a ponechal v platnosti iba zrušené nevoľníctvo a Tolerančný patent.

Po jeho smrti vládol jeho brat *Leopold II. (1747 – 1792)*. On už bol skôr stavovským ako osvietenec panovníkom. Zvolal regnikolárnu komisiu, ktorá mala v Uhorsku konsolidovať právo, dotknuté reformami Jozefa II. Starostlivosť o chudobných bola poskytovaná na základe dvoch dekrétov a to dekrétu z roku 1781 pre ústavy sociálnej starostlivosti a dekrétu z roku 1784. V zrušených budovách kláštorov budoval ústavy pre chudobných, ústavy ako „nalezince“, sirotince, „chorobince“ ktoré boli verejnoprávnymi inštitúciami financované z verejných financií resp. z dobrovoľných príspevkov.

Jozef II. zriaďoval Farské chudobinské ústavy (Pfararmeninstitut), ktoré slúžili na centrálné prijímanie a získavanie milodarov pre chudobných na území každej farnosti. Ide o prvú etapu štátnej sociálnej politiky na území Uhorska. Príklad prvej otvorenej robotárne z roku 1799 uvádza košický Dom práce a v Bratislave až od roku 1809.

33. Elisabeth Fry, krajina, storočie, hlavné myšlienky

Narodila sa v roku 1780 v rodine Quakerovcov (prísna kresťanská skupina) v Norwichi. Vydala sa za bankára Jozefa Fry a vystupovala ako žena bohatého obchodníka v Londýne. Pomáhala manželovi dostať sa z finančných kríz, ktoré drasticky menili ich spôsob života.

Neskôr sa začala riadiť prísnymi náboženskými zásadami, ktoré sa prejavili v strohom obliekaní a v odmietaní zábavy spojenej s tancom a spevom. Alžbeta porodila jedenásť detí. Zomrela v roku 1845. Známu osobnosťou sa stáva vďaka jej dobrovoľnej a zásluhnej práci vo väzniciach. Osobne sa zoznámila s podmienkami väznených žien v Newgate. Ženy a deti žijúce vo väzení v neznesiteľných podmienkach, v špine s ktorými sa kruto zaobchádzalo – snažila sa im všemožne pomáhať. Zažila odsudzovanie, pohrdanie za jej aktivity no aj napriek tomu pokračovala v pomoci ženám v podobe tzv. „vzdelávacích tried“. V roku 1835 obhajovala pred výborom parlamentu vyšetrovania sťažnosti v Anglicku, Welse a v tom istom roku rečnila aj pred Snemovňou šľachticov. Jej myšlienka „milujem cítiť bolesť iných“ je vyjadrením empatie, ktorá ju sprevádzala po celý život. Vymohla na správe väzníc, že dozorkyňami v ženských väzniciach budú zase len ženy.

Alžbetine pracovné výsledky oslovovali mnoho ľudí, lebo odhaľovala to, čo malo byť pred svetom utajené. Jej cieľom bolo založenie „Asociácie pre zlepšenie postavenia žien.“ Úlohou bolo poskytovať šatstvo, usmerňovanie, zamestnanie väznených žien, nasmerovanie k poznávaniu Svätého písma, viesť ku striedmosti, pracovitosti, a rešpektu, keď opustia väznicu. Bola priekopníčkou v „poľudšťovaní väzňov“. Dôraz kládla nie na ich disciplínu ale na zodpovednosť vzdelaného väzňa. Odhalila pred svetom zaostalé väzenské praktiky, a na najvyšších miestach sa usilovala o vylepšenie postavenia väzňov. Jej postoje, súciti a konanie obdivovala aj kráľovná Viktória. Alžbeta Fry je považovaná za reformátorku trestného práva, používaného vo väzniciach. Odporúčala reformu založenú na pravidlách „Spoločnosti priateľov“, zdôrazňujúcu potreby zmeny, kde základom bolo náboženstvo. Súčasnosť ju považuje za jednu z prvých feministiek. Presadila v roku 1818 vlastnú koncepciu trestného práva. V roku 1825 vydáva svoju knihu „Observations of the Siting, Superintendence and Government of Female Prisoners.“ Na rozdiel od iných reforiem, Alžbeta poskytla konkrétny, jasný dôkaz potreby reformy pre vtedy používané trestné systémy.

Prevládajúcou metódou sociálnej práce bola v tej dobe prípadová práca a práca s rodinou. Ako členka protestantského kvakerského cirkevného zboru v Londýne organizovala v ženskej väznici v Londýne kurzy šitia pre väznené ženy a vzdelávacie kurzy pre ich deti. Venovala sa aj ženám prepusteným na slobodu, pomáhala im hľadať ubytovanie a prácu.

34. Saleziáni - zakladateľ, krajina, storočie, hlavné myšlienky

Ako balzam na dušu v tomto období pôsobí založenie rehoľnej kongregácie saleziánov v roku 1859 Donom Boscom v Turíne na severe Talianska (dnes výrobca Fiat).

Don Bosco začal poskytovať útulok sirotám bez prístrešia. Učil ich práci a láske k Pánovi, spieval, hral a modlil sa s nimi. V roku 1846 založil večerné školy a o rok neskôr sa vďaka nemu zrodil prvý internát, tým že prichýlil jedného chlapca na noc.

Z prvých chlapcov sa stali prví spolupracovníci a začala sa rozvíjať aj jeho výchovná metóda, známa ako preventívny systém. Z prvých spolupracovníkov, aj vďaka pomoci pápeža Pia IX., vznikla saleziánska kongregácia, ktorá si za svoj cieľ stanovila, že sa bude usilovať o spásu mládeže, a to takým spôsobom, že bude bojovať proti každej chudobe a oficiálne bola schválená 18.12. 1859.

Ich hlavným programom bola výchova chudobných a ohrozených chlapcov. Pri výchove sa kombinuje šport, hudba, divadlo, vzdelávanie v remeslách, v akademických disciplínach spolu s vieroukou a aktívnym náboženstvom. Obdobnou rehoľou starajúcou sa o dievčatá je spo-

ločnosť sestier Pomocnice kresťanov – saleziánky, ktorá bola založená na podnet Jána Bosca sestrou Dominikou Mazzarellovou.

Z hľadiska sociálnej práce sa Don Bosco sa zalúžil o preventívny výchovný systém, ktorý neskôr prevzala pedagogika ako veda. Ide o priateľské sprevádzanie mladých v atmosfére radosti z každodenného života, postavené na 3 pilieroch: rozum, viera, láskavosť. Opiera sa o vnútornú formáciu a duchovné zakorenenie motivácií. Rozvíja celú osobnosť dieťaťa.

„Nie bitkou, ale dobrotou a láskou môžeš týchto priateľov priviesť na cestu cnosti.“
Nepoužíval fyzické tresty „Vyhýbajme sa trestom, ako sa len dá, snažte sa získať lásku a nie vzbudzovať strach.“

35. Sieveking Amálie, krajina, storočie, hlavné myšlienky

V priebehu 19. storočia vznikajú v rôznych cirkvách iniciatívy, ktoré sú bezprostredným počiatkom dnešnej sociálnej práce. Nemecká protestantka Amália Sievekingová založila v roku 1832 Ženskú spoločnosť pre starostlivosť o chudobných a chorých, ktorá poskytovala materiálnu a finančnú pomoc núdzným. Sievekingová chcela vytvoriť protestantskú organizáciu podobnú katolíckym milosrdným sestram, ktorá by ženám umožňovala starať sa o chudobných a chorých formou riadneho zamestnania. Myslela pritom predovšetkým na nevydaté ženy, ktoré tak mohli získať zmysluplnú náplň života. Dodnes existuje Nemocnica Amalie Sieveking v Hamburgu.

Tieto myšlienky sa prakticky podarilo realizovať luteránskeho farárovi Theodorovi Flidnerovi, ktorý v tridsiatich rokoch 19. storočia založil diakoniu žien. V roku 1836 vznikol z jeho popudu v Kaiserswerthe pri Düsseldorfe prvý materský dom diakoniek a malá nemocnica. Diakonky sa vzdelávali v cirkevných zboroch, v starostlivosti o chorých a v pedagogike malých detí.

36. Johan Wichern, krajina, storočie, hlavné myšlienky

Protestanta *Johanna Heinricha Wicherna (1808 – 1881)*, môžeme považovať za človeka, ktorý sa zaslúžil o rozvoj inštitucionalizovanej pomoci v moderných dejinách v Nemecku. Wichern začal poskytovať starostlivosť deťom z chudobných a biednych pomerov v Hamburgu. Išlo aj o siroty a tzv. „mrvne pokrivené deti“, čo v dnešnom ponímaní môžeme vnímať ako deti s dissociálnymi poruchami správania. Jeho prvým zariadením bol útulok „Dom pre deti z ulice – Rauhe Haus“. V roku 1833 sa spolu so svojou matkou a dvoma bratmi nastáhoval do zrekonštruovaného domu, v ktorom mali 12 chlapcov, čím vznikla tzv. kompletná rodina. Wichernov plán stál na tom, že v „rodinných domoch“ budú miesta pre 10 – 12 detí a jedného vychovávateľa. Tu budú deti vzdelávané a vychovávané. Princípom jeho výchovy bolo „prístupovať k deťom a mládeži s vážnosťou, úctou a láskou, a tak ich motivovať k spolupráci“. Do roku 1850 bolo postavených už trinásť domov a do roku 1883 už tridsať. Založil takto diakonické hnutie mužov tzv. bratstvo – zväz diakonov, ktorých získaval v mladých tovarišoch. Tých vzdelával v pedagogickej a teologickej oblasti. Wichern tým, že organizoval pre vychovávateľov vzdelávacie kurzy, je považovaný za jedného zo zakladateľov sústavného vzdelávania v sociálnej starostlivosti. Od neho pochádza adventný veniec. Prvý bol ako luster so štyroma sviečkami, ktoré každý týždeň pred Vianocami slávnostne so svojimi chovancami zapaloval.

37. Thomas Chalmers, krajina, storočie, hlavné myšlienky

Thomas Chalmers (1780 – 1847) poukazoval na potrebu skúmať jednotlivé prípady núdze a biedy individuálne. Pomoc týmto prípadom má byť poskytnutá až po zvážení životnej situácie konkrétneho jedinca. Jeho model starostlivosti návštev v rodine prijalo neskoršie *Združenie charitatívnych organizácií (Charity Organisation Society – ďalej len COS)*.

Chalmers bol človek, ktorý veľmi hlboko uvažoval o chudobe a chudobných ľuďoch a zároveň o tom, ako má vyzerat' harmonická robotnícka komunita. Ako výsledok jeho úvah vznikla farnosť v roku 1819 v meste Glasgow s názvom farnosť sv. Jána, v ktorej sa realizovala pomoc prostredníctvom práve Chalmerovho systému pomoci.

Farnosť sv. Jána v Glasgowe sa rozdelila na 25 obvodov, s približne 50 rodinami (v priemere so 400 jednotlivcami). Na každý obvod dohliadal vyškolený diakon (diakoni boli dobrovoľníci), ktorý bol priateľom a zároveň poradcom pre tých, ktorí žili v jeho obvode. Diakoni mali za úlohu pravidelne navštevovať domy, nachádzajúce sa v ich obvode a mali zistiť, ktorá rodina sa nachádza v extrémnej chudobe. Neskôr sa nazývali prípadoví pracovníci (priateľskí návštevníci – friendly visitors). Ich postup práce bol stanovený tak, že najprv im diakoni mali pomôcť nájsť zamestnanie, naučiť ich hospodáriť s majetkom (kontrola výdavkov) a tiež aj tým, že budovali vzťahy v susedstvách. Tieto budované vzťahy medzi ľuďmi, mali pomáhať vo vzájomnej svojpomoci komunity. Ak zlyhali všetky tieto riešenia, až potom bol takýto žiadateľ podporený z prostriedkov farnosti, so súhlasom iného diakona. Cieľom tohto systému pomoci bolo vytvoriť takú kultúru, sieť, ktorá bola založená na svojpomoci a na odmietnutí chudoby v susedstve (s tým súvisela pomoc susedom), aby sa v komunite zabránilo aj stigmatizácii chudobných.

Toto obdobie bolo typické dobrovoľnou činnosťou na území Veľkej Británie a rozmachom dobročinných organizácií. V roku 1869 spoločnosť *Society for the Organisation of Charitable Relief and Reprising Mendicity* zmenila svoj názov na práve už vyššie spomínanú *Charity Organisation Society (COS)*. COS začalo svoju činnosť najprv v Londýne a potom vo väčších mestách po Veľkej Británii. V roku 1874 sa patrónkou organizácie stáva samotná kráľovná Viktória. COS sa pokúsilo zjednodušiť systém pomoci a prijalo Chalmersov, realizovaný v Glasgowe za svoj. Práve v systéme práce COS je možné identifikovať pôvod prípadovej práce, ktorú priniesla sociálna práca.

38. Octavia Hill, krajina, storočie, hlavné myšlienky

Octavia Hill (1838 – 1912) bola nositeľkou myšlienok o pomoci chudobným a sociálnej práci v rámci COS. Bola priekopníčkou samotnej sociálnej práce. Pomáhala nielen utvárať filozofiu COS, ale túto uvádzala aj priamo do praxe. Vyvinula myšlienku vybudovania spravovaných bytov (dnes by sme ich označili slovom „sociálnych“) pre ľudí s nízkymi príjmami. Zároveň sa postarala o rozvinutie vzdelávacích programov pre svojich dobrovoľníkov, nakoniec bola členkou kráľovskej komisie pre chudobinské zákony.

V roku 1883 napísala aj knihu *Domy pre londýnskych chudobných (Homes of the London Poor)*, v ktorej popísala práve svoju teóriu. Kniha je rozdelená do siedmych kapitol, v prvej popisuje nehnuteľnosti v Londýne, následne skúsenosti v práci v Londýne, venuje sa aj práci dobrovoľníkov v COS, možností ich spolupráce so súdnymi úradníkmi a nakoniec sa venuje samotným ľuďom.

Podľa Hillovej odstránenie chudoby a zlé, nedôstojné bývanie závisia práve na rozvoji komunity a že práca s ňou (komunitou) umožní mnohým ľuďom viesť život bez pomoci. Práve aj z

týchto dôvodov je mnohými autormi označovaná aj za priekopníčku komunitnej a skupinovej práce.

Za najvýznamnejšie však môžeme považovať to, že priniesla prvú definíciu prípadovej práce: „Poznať človeka znamená viac ako vedieť, že muž je opilec, alebo žena nepočetná; znamená to ďaleko viac poznať utrpenie, nádej a vývoj človeka; znamená to vedieť, akým pokušeniam podlieha, akú predstavu si o svojom malom živote vytvoril, alebo ako by sa bol zmenil, keď by sa mu v pravý čas bolo dostalo povzbudenie; čoho by sa bolo dosiahlo lepšou výchovou v minulosti; ako na neho pôsobiť, ako ním pohnúť, ako ho viesť“.

39. Bismarckova reforma

Okolo roku 1880 v Nemecku vybudoval prvý systém sociálneho zabezpečenia v Európe Otto von Bismarck. Bol ministerským predsedom Pruského kráľovstva. Založil ústrednú banku (poštátnil predtým remeselnícke a cechové pokladne) a zaviedol spoločnú menu.

1883 zaviedol nemocenské poistenie, 1884 úrazové poistenie, 1889 zaviedol poistenie pre prípad staroby a invalidity. Jeho systém bol zavedený aj v iných štátoch. Na poistení sa mali zúčastňovať zamestnávateľia, zamestnanci aj štát. Zachováva diferenciáciu medzi kategóriami pri účasti štátu na poistení: ľudia s najnižším príjmom 2/3 zamestnávateľ, 1/3 štát; vyššia kategória 2/3 zamestnávateľ, 1/3 zamestnanec; stredne vyššia kategória 1/2 zamestnávateľ, 1/2 zamestnanec, najvyššia kategória nebola do poistenia zahrnutá.

„Kto má penziu pre svoju starobu je ďaleko spokojnejší a ľahšie spracovateľný ako ten, ktorý tento výhľad nemá. Bádate ten rozdiel medzi súkromným služobníkom a služobníkom dvora? Ten druhý si nechá páčiť ďaleko viac... Pretože očakáva penziu.“

Človek nie je nenahraditeľný, keď je milovaný, ale iba keď miluje.“

So zákonmi je to podobné ako s párkami. Je lepšie, keď nevidíme, ako sa robia.“

„Milovať človeka znamená obdivovať jeho nedostatky.“

„Národ sme my všetci.“

„V každom rečníkovi, ktorý má na poslucháčov zapôsobiť, musí byť kus básnika.“